

מראי מקומות - בבא מציעא נ"ח

כמו דבגניבה יש לו שכרו (אף דבעצם אחראי על גניבה), כן בפשע עדיין יש לו שכרו. וא"כ, אין שום תכלית לשבועה זו, אלא כל החשש הוא שמא לקחו והוא ברשותו, וא"כ שפיר נשבע שאינו ברשותו.

(ד) **אגרייהו מיהא לפסיד - יש לעי'**, מהו המחייב לשכרו בכלל, הרי כיון שאין שייך דיני שמירה, א"כ לכאו' אין שייך לחייבו לשלם שכר על השמירה. ואם תאמר דאינו מחייבו בתורת שומר של התורה, אלא דהוי התחייבות חדשה ביניהם, א"כ לכאו' כמו שמחייב עצמו לשלם השכר על השמירה, כמו כן ה"שומר" מחייב עצמו על האחריות. וע' **בנתיבות** (ש"ה, א') דביאר דהשכר הוא שכר שליחות, ואף דאינו שומר, ולכן אינו מקבל אחריות על החפץ בכלל, ולכן אינו חייב לשלם אם נאבד, אבל מ"מ המשלח צריך להיות חייב בשכרו, דהא שכרו להיות שלוחו. וע"ז הק' הגמ' דכיון דלא השתלם שליחותו, שהרי לא הביאו לבהמ"ק, א"כ משו"ה הפסיד שכרו. [נאולם לפ"ז צ"ע למה יש לו הגדרים של ש"ש, דהיינו דהגמ' הק' דכיון דנגנב, וש"ש חייב בגו"א, הו"ל להפסיד שכרו, הרי אין דינו כש"ש בכלל, אם לא אמרי' דכיון שיש לו שכר, א"כ ההתחייבות ה"י על דרך ההתחייבות של ש"ש, וע"ע. ועוד ק' מדברי רש"י בסוגיין, דכ"י דנשתעבדו לשומרין מגו"א, וע"מ כן היו נוטלין שכר, ומשמע דהשעבוד ה"י על השמירה גופא, לא על השליחות, וע"ע.]

(ה) **אין נותנין לו שכר שבת, לפיכך אין אחריות שבת עליו - ע' בנתיבות** (ע"ב, י"ט) שדן בהא דאמרי' דעוסק במצוה פטור מן המצוה, האם זה דוקא דעוסק במצוה דיש חיוב עליו לעשות, או אפי' אם אינו חייב לעשות המצוה, אבל כיון דמקיים מצוה, א"כ אמרי' דעוסק במצוה פטור מן המצוה. והוכיח מסוגיין דכל הפטור הוא רק היכא דעושה מצוה דחייב לעשותו, דהא כאן הוא ג"כ עושה מצוה, במה שמשמר הפרה, וכו'. אבל כיון דאינו חייב לעשותו, דהחיוב מוטל על ב"ד לעשות שומרים על הפרה, אבל אין חיוב על כל איש בפרט, וא"כ אין שייך בו פרוטה דר' יוסף [אף דשבת הוא, הא שייך ליתן צדקה בשבת ע"י נתינת סעודה לעניים, וכדו'], וממילא הו"ל שומר חנם ואינו אחראי.

(א) **ואם לאו, נשבעין לבני העיר - ע' במרדכי** בב"ק (קל"א) שהביא רא"י מכאן דהיכא דראובן חייב ממון לשמעון ושלח הממון ע"י שליח ונאבד, אין שמעון יכול להשביעו, אלא ראובן דוקא יכול להשביעו, וכמו דכאן אין הגזברין יכולין להשביעו. וכ' הש"ך (תו"מ קכ"א, ל"ז) דטעם הדבר הוא משום שהשליח יכול לומר דדלמא המשלח לא ירצה להשביעו וישלם עוד פעם ויאמין לו שנאבד. וכ' דלפ"ז אם מת המשלח, אז יהי' חייב השליח לישבע להמקבל. אבל הקצות (שם, ג') דייק מהמרדכי דטעמו הוא משום דרק המשלח בעל דין שלו [ומשמע דס"ל דאף אם מת לא יהי' המקבל יכול להשביעו], אלא דהק' למה אינו חשיב בעל דין של המקבל מדין שעבודא דר' נתן, וצ"ע.

(ב) **ונשבעין ליטול שכרן - הק' הפני יהושע**, איזה שבועה הוא זה, הרי אם פטרתו התורה מעיקר התשלומין והאמינו שלא פשע, א"כ לענין תשלומיו נמי צריך להיות נאמן בלא שבועה. ואפי' אם אמרי' דהפטור אינו משום שנאמן, וכמש"כ תוס' לעיל, דאפי' אם פשע פטור, מ"מ שבועה זו היכא רמיזא בתורה שישבע ויטול שכרו, דהא שלש שבועות לבד מצינו בתורה, וכולם נשבעים ולא משלמים. אבל לענין ליטול, לכאו' או שיטול בלא שבועה או אפי' בשבועה אינו נאמן. לכן כ' אף להס"ד ס"ל להגמ' דשבועה זו הוא תקנת חכמים, דמדין תורה נוטל שכרו בלא שום שבועה, ותקנו חכמים לישבע כדי ליטול. ומה דלא אמרי' דהשבועה על האחריות הוא שבועה דרבנן, היינו משום דלא מצינו שבועת המשנה לישבע וליפטר, רק לישבע וליטול.

(ג) **ונשבעין ליטול שכרן - פרש"י** דנשבעין שבועה שאינו ברשותו. והעיר המהר"ם שי"ף אהא דאינו צריך לישבע שלא פשע, ומה הרויח בשבועה שאינו ברשותו, דלמא פשע. וכ' הפני יהושע די"ל דלמאי דס"ד עכשיו דנגנבה היינו גנבה ממש (ולא אונס), ומ"מ יש לו שכרו, א"כ אפי' אם באמת פשע,

(ט) ר"י אומר אף המוכר ס"ת אין לה אונאה לפי שאין קץ לדמיה- כ' הריטב"א, דכל טעם זה שייך רק בנתאנה לוקח, אבל אם נתאנה מוכר, אה"נ יש אונאה.

(י) ועד כמה, אמר אמימר עד כדי דמיהן- כ' השטמ"ק בשם הראב"ד דיש שרוצים לדקדק מהגמ' כאן דרק באלו הוי אונאה יותר מכדי דמיהן, אבל בקרקע אפי' יותר מכדי דמיהן אין אונאה. אולם כ' דיש מ"ד דגם בקרקע כן, והאי דלא תני להו משום דאיכא בזה פלוגתא דאמוראי.

(יא) תניא ריב"ב אומר אף המוכר סוס, וכו'- ע' בשטמ"ק בשם הרמ"ך דכ' דאולי אף החולקים על ר"י מודים לריב"ב דבמלחמה דברים אלו אין בהם אונאה, אולם ע' בהמשך דשוב נסתפק בזה.

(יב) כשם שאונאה במו"מ כן אונאה בדברים, לא יאמר לו בכמה חפץ זה וכו'- כ' המאירי דבכה"ג יכול להפסידו ע"י דבריו, דכיון שהוא בוש לומר שאינו רוצה ליקח, יאמר דבאמת אין המקח שוה כ"כ, ואחרים שומעים, וגורם הפסד להמוכר. ומתוך זה מגלגל המשנה לאונאת דברים גרידא, דהיינו דביישו בדברים.

(יג) אם הוא בן גרים, וכו'- העיר המהרש"א אהא דלא קתני גם הרישא בגר, ולמה בעל תשובה דוקא. וכ' דלומר לגר זכור מעשיך הראשונים אינו אונאת דברים, שהרי אדרבה, עדיף טפי כמה שעזב מעשים אלו, משא"כ הבעל תשובה, שהי' כבר מצווה כשעשה דברים אלו ועבר על דברי תורה, שפיר הוי אונאת דברים. וגם הבן גר, שהוא עצמו לא עשה התגברות גדולה זו, לגביו הוי מה שבא מגרים הוי אונאת דברים. אולם ע' בתורת חיים דכ' דמתני' לא זו אף זו קתני, דלא מיבעיא גר עצמו, דודאי הוי אונאת דברים להזכיר לו מה שהי' עכו"ם גמור, אלא אפי' בעל תשובה, דגם מעיקרא ישראל הי', הו"ל אונאת דברים, ולא מיבעיא לגר עצמו, אלא אפי' בנו וכו'.

(ד) בשקנו מידו- ע' בקצות (ס"ו, מ"ז), שהביא מה שהק' התומים (שם, ע"א) דאיך שייך שיעשה קנין עם הקדש, הרי צריך כליו של קונה, ואפי' אם יש סודר להקדש, כגון שנתנו בני העיר סודר להקדש, מ"מ אינו יכול לעשות בה קנין, שהרי מועל בהקדש. ותי' הקצות דיכול אחר ליתן הסודר עבור הקדש, ויועיל מדין עבד כנעני.

(ז) בשקנו מידו- הק' הקצות (ש"א, ב'), למה צריך קנין להקדש, תיפוק לי' דיכול לחייב עצמו מדין אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. וכ' דבשלמא לענין שמירת זרעים, י"ל דבאמת הוי הדיוט, ומה דאין בה דין שמירה הוא משום דקרקע הוא, ולכן צריך קנין, אבל הקנין אינו בעצם עם הקדש [ולפ"ז לכאור' יהי' מיושב קו' התומים הנ"ל ג"כ, וצ"ע בזה]. אבל הק' דלשון השו"ע משמע דגם עם הקדש צריך קנין, והניח בצ"ע. וע"ש בנתיבות (ד') דמשמע דתי' דכיון דמקבל ע"ע להיות שומר, ואין פרשה של שומרים בהקדש, א"כ כדי להתחייב עצמו אעפ"כ, צריך קנין ממש. וכ' החשק שלמה דשאני אמירתו לגבוה דיכול לשאול בנדרו, ולכן עדיף לעשות קנין דאינו יכול לחזור ממנו. עוד תי' דלא אמרי' אמירתו לגבוה היכא דאין כוונתו לוותר להקדש, ולמשל במכירה להקדש. וכמו כן כאן, הרי רוצה הוא להיות ש"ש, ולא לוותר להקדש, ולכן לא שייך אמירתו לגבוה (אבל עדיין ק' מה שהק' הקצות על השו"ע דמשמע דאף בש"ח מיירי).

(ח) בשקנו מידו- הק' הריטב"א ישנים, למה לא תי' הגמ' כן גם לעיל כשהק' הסתירה ממתני' להמשנה בשקלים, לימא דהמשנה בשקלים מיירי בשקנו מידו, והניח בקו'. וע' במהר"ם שייף שהביא מהמרדכי בשם מהר"ם דכ' דכוונת הגמ' כאן גם ליישב הא דלעיל, אבל כ' המהר"ם שייף שלא משמע כן. ולכן הוא כ' לתרץ דלעיל הי' קנין דברים על השבועה [ולא ביאר דבריו, ואולי ס"ל דאין שייך קנין על השבועה, וצ"ע], גם הק' מה שייך לישבע לגזברין, הרי כיון דעשה הקנין עם הבעלים, א"כ לעולם יהי' צריך לישבע לבעלים.

(ד) **שנא' וגר לא תונה ולא תלחצנו**- הק' התורה חיים, מהו הראי' לבן גרים מקרא דוגר לא תונה, דלמא גר דוקא קאמר קרא, דאית לי' זילותא טפי. ותי' דאכל המשנה קאי, ולא מייתי ראי' אלא אהא דקתני רישא דיש אונאה בדברים, דקרא דוגר לא תונה משמע דבאונאת דברים מיירי, מדכתיב בתרי' ולא תלחצנו. וע' **במנחת חינוך** (ס"ד) דכ' להסתפק בבן גרים (אם ב' הוריו גרים) אם אנו מוזהרים עליהם בלאו דוגר לא תונה, ולפי צד זה דמוזהר, א"ש מתני' כפשוטו.

(ט) **אם היו חמרים מבקשין תבואה ממנו, וכו'**- כ' **הכסף משנה** (מכירה י"ד, י"ד) דיש לפרשו בב' אופנים, או דבא לבייש בעל הבית, דהם באים לו והוא אין לו תבואה למכור (וכן דייק מרש"י), או דבא לבייש לחמרים, שהם יבואו לבעה"ב ויבקשו תבואה, ויאמר להם וכי מוכר תבואה אני.

(טז) **הבא על אשת איש, והמלבין פני חברו ברבים**- הק' **הריטב"א**, איך משוה אותן בכאן, הא לקמן אמרי' דהבא על א"א מיתתו בחנק ויש לו חלק לעוה"ב, והמלבין פני חברו אין לו חלק לעוה"ב. ותי' בשם ר"ת דהכא מיירי שעשה פירות שהוליד בן ממזר [ומה בכך, האם משום שהוליד בן ממזר יפסיד חלק לעוה"ב, ועוד י"ל דלקמן מיירי בשנדון במיתת ב"ד ומיתתו כפרתו [וק"ק, שהרי דוד לא נידון למיתה, וא"כ מה הי' תשובתו ללועגים עליו]. וע"ע **בתוס' מש"כ בכל זה**.

(יז) **מכנה היינו מלבין, אע"ג דדש בי' בשמי'**- פרש"י, כבר הורגל בכך... ומ"מ זה להכלימו מתכוין. וכ' **הכסף משנה** (תשובה ג', י"ד) דמדבריו משמע דאם כבר דש בו ואינו מכוין להכלימו, דשרי, "ובוחן לבבות הוא יודע".